

Klimaatbeleid

Inhoudsopgave

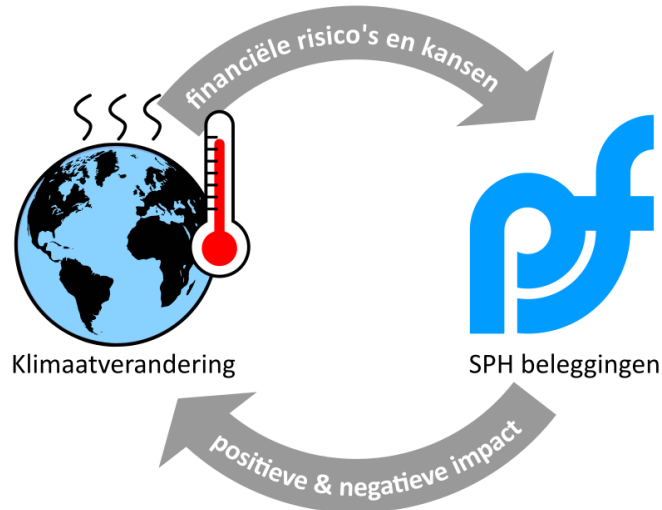
Inleiding.....	1
Meetlat voor reductie CO2e-uitstoot.....	4
Inzet van instrumenten	6
Voting	6
Engagement.....	7
Uitsluiten	8
Transparantie en rapportage	8
Bijlage: Definitie van scope 1, 2 en 3 emissies	10

Inleiding

Klimaatverandering vormt een systeemrisico voor de ecologische, maatschappelijke en financiële stabiliteit met gevolgen voor de deelnemers, de sponsor en de beleggingen van ons pensioenfonds. Het behalen van de klimaatdoelstellingen van het Parijsakkoord is essentieel voor de economische waardecreatie op lange termijn, en die is nodig voor een goed pensioen voor onze deelnemers.

Ook als het gaat om (het risico op) negatieve maatschappelijke impact, wordt het thema klimaat als zeer belangrijk gezien door de achterbannen van het pensioenfonds. Mede op basis daarvan heeft het bestuur gekozen voor vier thematische aandachtsgebieden in het Maatschappelijk-Verantwoord-Beleggen-beleid ([MVB-beleid](#)) waarvan er twee te maken hebben met klimaat:

1. Klimaat als risico
2. Klimaat als kans voor de circulaire economie
3. Gezonde leefomgeving
4. Goede arbeidsomstandigheden

Er bestaat een wisselwerking tussen onze beleggingen en klimaatverandering. De economische activiteiten van de bedrijven waarin wij beleggen hebben invloed op klimaatverandering doordat zij broeikasgassen blijven uitstoten (negatieve impact) of juist door innovatieve verandering bijdragen aan een klimaatneutrale, circulaire economie (positieve impact). Klimaatverandering vormt een risico voor bedrijven, maar biedt hen ook kansen die door de energietransitie ontstaan. Aanpassing en verandering kan helpen in de energietransitie en het tegengaan van negatieve impact. Prudent risicomanagement is daarom gericht om de netto impact op het klimaat te verkleinen, de risico's op de portefeuille te verkleinen en kansen voor de transitie naar een klimaatneutrale, circulaire economie te benutten.

De klimaatrisico's voor onze portefeuille verdelen we in transitierisico's (bedrijfsactiviteiten die moeten veranderen bij de overgang naar een klimaatneutrale economie) en fysieke risico's (schade door klimaatverandering). Deze risico's kunnen individuele bedrijven of gebieden raken (micro-risico's) of de hele economie (macro-risico's). Tegen macro-risico's is door een aanpassing van de portefeuille weinig te doen want klimaatneutrale bedrijven krijgen bijvoorbeeld net zo goed last van een recessie als gevolg van een slecht gecoördineerde, onnodig dure energietransitie waarbij consumentenbestedingen dalen of belastingen stijgen. Daarom is het nog meer dan het selecteren van de 'juiste' beleggingen van belang dat we mogelijkheden benutten om de verdere opwarming van de aarde zo veel mogelijk te beperken en een goed opgezette energietransitie te bevorderen. De volgende tabel geeft schematisch voorbeelden van klimaatrisico's weer.

	Micro	Macro
Transitie	<ul style="list-style-type: none"> • Verkeerde technologiekeuze • 'Stranded assets' • Disruptieve innovaties • Regulatorische, politieke en juridische risico's • Veranderend consumentengedrag • Reputatierisico's 	<ul style="list-style-type: none"> • Minder koopkracht bij consumenten door late, slecht gecoördineerde en dure energietransitie • Krapte van grondstoffen die o.a. nodig zijn voor de energietransitie

Structureel	<ul style="list-style-type: none"> • Acuut: extreem weer zoals windstormen, hittegolven, droogtes, overstromingen • Chronisch: stijgende zeespiegel, verwoestijning (lokaal) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hogere belastingen -> minder koopkracht • Afname biodiversiteit • Risico's voor voedselvoorzieningsketen • Migratiestromen • Geopolitieke spanningen
--------------------	--	---

Daarnaast ontstaan natuurlijk ook veel nieuwe kansen. Niet alleen voor ons mensen door een schonere economie, maar ook voor bedrijven die bijvoorbeeld profiteren van de investeringen voor de energietransitie.

Uitgangspunten

We steunen de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs om “de stijging van de wereldwijde gemiddelde temperatuur ruim onder 2°C te houden ten opzichte van het pre-industriële niveau en ernaar te blijven streven de stijging te beperken tot 1,5°C, erkennende dat dit de risico's en de gevolgen van klimaatverandering aanzienlijk zou beperken”. [Artikel 2a]

Klimaatverandering is voor het pensioenfonds relevant ...

... vanuit maatschappelijk perspectief

Klimaatverandering heeft negatieve gevolgen voor onze deelnemers en de maatschappij in het algemeen. Als institutionele belegger maken we deel uit van de financiële sector die invloed heeft op economische ontwikkelingen. Hieruit ontstaat een maatschappelijke verantwoordelijkheid die we o.a. kenbaar hebben gemaakt door het tekenen van het IMVB-convenant, waardoor we ons aan de OESO richtlijnen voor Responsible Business Conduct en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights hebben gecommitteerd. Het pensioenfonds is zich van deze maatschappelijke verantwoordelijkheid nadrukkelijk bewust. Dit komt naar voren in de beleggingsovertuigingen: *“Het pensioenfonds is zich ervan bewust dat eigenaarschap maatschappelijke verantwoordelijkheid met zich meebrengt en handelt hiernaar.”*

... vanuit risico-rendement-perspectief

Een opwarming van meer dan 2°C t.o.v. het pre-industriële tijdperk vormt een bedreiging voor een gunstige en sociaal-rechtvaardige economische ontwikkeling en daarmee een risico voor toekomstige rendementen en onze pensioendoelstelling.

Kort samengevat wordt ons klimaatbeleid gekenmerkt door deze twee uitgangspunten:

- **Het klimaatakkoord van Parijs:** de globale temperatuurstijging ruim onder de 2°C houden en blijven streven de stijging te beperken tot 1,5°C. Dit zou bewerkstelligd moeten worden door een economie die uiterlijk in 2050 klimaatneutraal is.
- **Het nastreven van ‘real world change’:** primaire focus ligt op uitstootverlaging bij de entiteiten waarin Stichting Pensioenfonds Hoogovens (SPH) belegt. (Dit i.t.t. primaire focus op verlaging van de CO2-voetafdruk van de SPH-portefeuille door verandering van de portefeuillesamenstelling.)

Om dit te bereiken gebruiken wij onze invloed als belegger op de wijze die hieronder staat beschreven. De gebruikte instrumenten moeten passen binnen de beleggingsstrategie van het pensioenfonds. We kunnen dit echter niet alleen en zoeken hier de samenwerking met anderen, ook uit oogpunt van effectiviteit.

Een sterk optreden van overheden is nodig als we enige hoop willen houden om de opwarming van de aarde tot een aanvaardbaar niveau te beperken. De politiek moet de regie te nemen om de energietransitie te coördineren zodat de verschillende onderdelen van de energietransitie goed op elkaar afgestemd worden. Het creëren van een gelijk speelveld is daarbij zeer belangrijk. Een gecoördineerde CO₂-beprijzing (bijv. 'cap and trade') zorgt ervoor dat het voor economische actoren lonend wordt naar de meest efficiënte manieren van uitstootreducties te zoeken en door te voeren. Dit leidt tot eerlijke concurrentie en zorgt er voor dat klimaatbedreigende activiteiten oneconomisch i.p.v. verplaatst worden (bijv. van beursgenoteerde naar private ondernemingen, of van het ene land naar het andere land).

We verwachten van bedrijven en instellingen dat zij

- ... emissies, klimaatrisico's en -kansen rapporteren volgens erkende regels (GHG protocol, TCFD-aanbevelingen).
- ... plannen maken en communiceren over hoe deze bedrijven de uitstoot willen verminderen. Deze plannen moeten in lijn zijn met het klimaatakkoord van Parijs. Accreditering door de Science Based Targets Initiative of een vergelijkbare instantie is wenselijk. Een (net-)zero-emission-pledge voor 2050 is niet voldoende, tussentijdse doelstellingen zijn belangrijk.
- ... rapporteren van de voortgang van reductie van de uitstoot van broeikasgassen, het mitigeren van de negatieve impact door klimaatverandering en activiteiten die een klimaatneutrale, circulaire economie bevorderen (positieve impact).

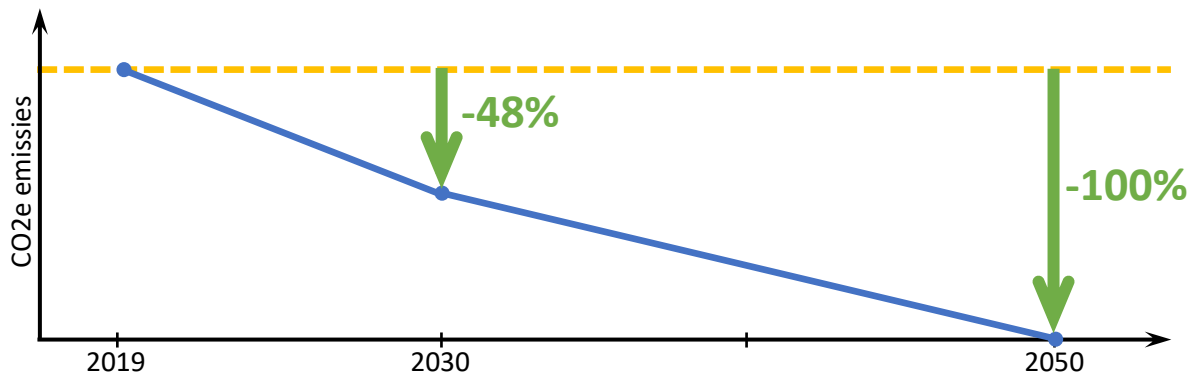
Dit stelt ons en andere beleggers beter in staat om de klimaatrisico's (zowel financieel als m.b.t. negatieve impact) van bedrijven en de genomen beheersmaatregelen te beoordelen.

Meetlat voor reductie CO₂e-uitstoot

We volgen de ontwikkelingen van broeikasgasemissies in de wereld en onze portefeuille en zetten deze af tegen het 1,5°C scenario van het IPCC, namelijk 48% CO₂e-reductie in 2030 t.o.v. 2019 en net zero in 2050.¹

---

¹ IPCC. April 2022. Climate Change 2022. Mitigation of Climate Change. Summary for Policy Makers.

We beschouwen alle bedrijven waarin we beleggen, zowel van de aandelen- als ook de creditportefeuille tegenover deze meetlat. Hiervoor gebruiken we primair de broeikasgas-intensiteit als maatstaf, en nemen hier 2019 als startpunt. Dit zijn de scope 1 en 2 emissies in ton CO2e per miljoen euro inkomsten.²

Dit vinden wij op dit moment de meest geschikte maatstaf. Alternatieven die wij niet als primaire meetlat hebben gekozen zijn:

- *Absolute emissieniveaus ('financed emissions')* in ton CO2e
Dit zijn momentopnames, en ook sterk afhankelijk van allocatiebeslissingen, bijv. een eventuele verandering van de strategische wegging van aandelen en credits. Daarom is dit een minder geschikte maatstaf voor 'real-world-change'.
- *CO2e-voetafdruk*
Dit zijn de emissies in ton CO2e per miljoen euro aan beleggingen in aandelen en credits. De CO2e-voetafdruk kent soortgelijke bezwaren als de absolute emissieniveaus. Een bijkomend nadeel is dat deze maatstaf met de grilligheid van de beurswaarderingen meebeweegt. Als de beurs daalt dan stijgt de CO2-voetafdruk en visa versa daalt de voetafdruk bij een stijgende beurs. Dit maakt monitoring door de tijd lastig.

Vanaf 2023 publiceren wij jaarlijks de door ons gekozen broeikasgas-intensiteit. Ook over bovenstaande alternatieve indicatoren die geen directe rol in het SPH-beleid hebben zal, ter informatie, gepubliceerd worden. Dit is ook vanwege SFDR wetgeving vereist.

Daarnaast monitoren we de ontwikkeling van de globale CO2e-emissies. Deze emissies (en niet alleen de emissies van bedrijven waarin we beleggen) bepalen de snelheid van de verdere opwarming van de aarde en vormen het risico voor economische groei en de rendementen op lange termijn (zie de eerder beschreven macro-risico's).

We beseffen dat dit een eerste stap is die later nog moet worden verfijnd naar sectoren en landen. We volgen daarom de ontwikkelingen van de Science Based Targets initiative (SBTi) en Transition Pathway Initiative (TPI) en zullen ons beleid aanscherpen naarmate de methodieken preciezer worden en meer bedrijfsdata beschikbaar komt.

---

² Zie de bijlage voor de definitie van de drie scopes van broeikasgasemissies.

Inzet van instrumenten

Voor het bereiken van de Parijs-doelstelling moet de uitstoot van broeikasgassen (BKG) snel omlaag gaan. De komende tien jaar zijn hierbij cruciaal. Daarom beoordelen we bedrijven op hun plannen om de BKG-uitstoot te reduceren. We roepen bedrijven, die nog geen reductieplannen bekend gemaakt hebben, op om dit zo spoedig mogelijk alsnog te doen. Om deze forward-looking beoordeling op een consistente manier uit te voeren is momenteel nog een uitdaging. De Science Based Targets initiative (SBTi), Transition Pathway Initiative (TPI) en CDP (vroeger bekend als Climate Disclosure Project) hebben alle belangrijke stappen genomen maar omvatten slechts een deel van de bedrijven waarin wij beleggen. Andere dataleveranciers hebben een grotere dekking maar hun modellen kennen nog tekortkomingen. We verwachten dat de beschikbaarheid van data de komende jaren sterk zal toenemen en dat daarmee onze beoordeling van bedrijven zal verbeteren.

De CO₂e-voetafdruk³ van de portefeuille kan op twee manieren omlaag gaan: (1) reductie van uitstoot door de bedrijven waarin wordt belegd en (2) aanpassing van de portefeuillesamenstelling (vervangen van CO₂e-intensieve bedrijven door andere bedrijven). Het eerste is door een real-world-change tot stand gekomen, het tweede heeft slechts beperkt invloed op de echte wereld (een bedrijf stoot niet minder uit als in de secundaire markt de aandelen van de ene belegger naar een andere gaan). We zetten ons daarom in om de CO₂e-voetafdruk te verlagen door verandering bij bedrijven waarin we beleggen te stimuleren. Dit doen we door in dialoog te gaan (engagement) met bedrijven en door onze stem uit te brengen (voting) op aandeelhoudersvergaderingen, waarbij we voorstellen om bedrijfsplannen in lijn met de doelstellingen van Parijs te brengen, steunen.

Dit tijds- en kostenintensief. Dat kunnen wij niet allemaal zelf doen voor de vele bedrijven waarin we beleggen. Ook om sterker te staan hebben we Columbia Threadneedle aangesteld om namens ons te stemmen en met bedrijven de dialoog aan te gaan. We hebben deze onafhankelijke partij gekozen omdat hun waarden en overtuigingen goed aansluiten bij die van ons. Columbia Threadneedle doet dat niet alleen voor ons maar ook voor andere klanten. Samen staan we sterker. Door de krachten te bundelen verwachten we meer invloed te hebben dan als we het alleen zouden doen. Zij zijn onze zogenaamde responsible-engagement-overlay-manager (reo-manager).

Voting

Als aandeelhouder hebben we het recht om tijdens aandeelhoudersvergaderingen onze stem uit te brengen ten aanzien van benoemingen, het vaststellen van de jaarrekening, beloningen en belangrijke beslissingen over het bedrijfsbeleid waaronder soms ook klimaatplannen. Bij onze positiebepaling voor wat betreft moties die aan klimaat raken, zijn de maatstaven als bovenstaand beschreven het uitgangspunt. Zo stemmen we voor klimaatresoluties die bedrijven vragen om de CO₂e-emissies te reduceren, overeenkomstig wetenschappelijk onderbouwde budgets voor de uitstoot. De reo-manager heeft ook de mogelijkheid om het woord te nemen bij aandeelhoudersvergaderingen of een resolutie in te brengen om over het klimaatbeleid te stemmen.

---

³ Onder CO₂e (CO₂-equivalent) verstaan we de uitstoot van alle broeikasgassen (zoals CO₂, methaan, lachgas, HFCs, PFCs, etc)

We vinden het belangrijk om bij zo veel mogelijk aandeelhoudersvergaderingen wereldwijd te stemmen. Gelukkig hoeven we hiervoor niet fysiek aanwezig te zijn op de vergaderingen maar kan dit, op een paar uitzonderingen na, vooraf elektronisch (zogenaamde proxy-voting) worden gedaan. Daarbij stemmen we niet altijd met het advies van het management mee maar wordt kritisch naar de onderwerpen gekeken. Deze activiteit wordt uitgevoerd door de reo-manager.

Engagement

Onze stem kunnen we alleen uitbrengen op vooraf geagendeerde onderwerpen. Dit is niet altijd voldoende. Daarom zoekt onze reo-manager ook de dialoog met het management van bedrijven op thema's waar we verbetering willen zien. Het commitment van bedrijven om de overgang naar een duurzame, klimaatneutrale bedrijfsvoering is hierbij een belangrijk thema.

Daarnaast zoeken ook onze actieve vermogensbeheerders het gesprek met het management van de bedrijven waarin zij (potentieel) in beleggen. We moedigen hen aan om bij bedrijven waar dit relevant is over de risico's van klimaatverandering en de energietransitie te spreken. In ons beoordelingskader voor vermogensbeheerders geven we score op de categorieën organisatie, team, beleggingsstrategie en portefeuille, terms en ESG. ESG staat voor ecologische, sociale en governance (goed bestuur) vraagstukken en hier wordt o.a. beoordeeld hoe een beheerder omgaat met klimaatrisico's en de dialoog hierover met het management zoekt.

In de creditportefeuille (waar we niet zoals bij aandelen stemrecht hebben) is de dialoog vooral bij het verstrekken van nieuwe leningen belangrijk. We zien dat bij leningen aan middelgrote bedrijven ('direct lending') soms een koppeling tussen de te betalen rente en klimaatdoelstellingen wordt gemaakt. Zulke clausules bevorderen de reductie van broeikasgassen. We steunen onze vermogensbeheerders om hier vaker op aan te dringen.

Engagement met bedrijven kan niet vrijblijvend zijn. Om sterk te staan in de dialoog met bedrijven is het belangrijk dat het stembeleid overeenkomt met de nagestreefde doelen. Als engagement niet helpt en bedrijven niet of niet voldoende voortgang boeken dan stemmen we ook tegen niet-gerelateerde managementadviezen, bijv. bij benoemingen. Als laatste stap kunnen we bedrijven uitsluiten en onze posities verkopen.

De voting- en engagementactiviteiten van onze reo-manager worden elk kwartaal op onze website gepubliceerd.

Via de reo-manager is het pensioenfonds al indirect betrokken bij een groot aantal samenwerkingsverbanden, initiatieven en investor statements. Het pensioenfonds kan zich echter ook zelfstandig bij deze en andere initiatieven aansluiten. Het bestuur heeft twee van deze initiatieven geselecteerd:

Climate Action 100+

Dit initiatief wordt gesteund door meer dan 600 institutionele beleggers die gezamenlijk engagements met de bedrijven met de grootste CO₂e-uitstoot voeren. Momenteel zijn dat meer dan 160 bedrijven waarvan ongeveer de helft heeft toegezegd om mee te werken aan het ontwikkelen van actieplannen voor broeikasgasreductie. Onze reo-manager Columbia Threadneedle is actief betrokken bij meer dan 20 van deze engagements.

Global Real Estate Engagement Network (GREEN)

Dit engagementnetwerk richt zich specifiek op de vastgoedsector om duurzaamheid te bevorderen. SPH investeert niet direct in vastgoed maar doet dit via verschillende vastgoedfondsen. GREEN gaat in gesprek met de beheerders van deze fondsen om de duurzaamheidsprestaties te verbeteren. Doordat SPH zich bij GREEN heeft aangesloten is het aantal fondsen waarop GREEN engagement uitvoert met 3 gestegen.

Uitsluiten

We passen de volgende uitgangspunten toe voor uitsluiten i.v.m. klimaatvraagstukken:

- Niet-succesvol engagement
SPH is van mening dat actief aandeelhouderschap – bewust stemmen en de directe dialoog zoeken met bedrijven waarin ze beleggen - een strategie is om positieve sociale en ecologische veranderingen teweeg te brengen, terwijl tegelijkertijd de langetermijnwaarde voor investeerders toeneemt. Als engagement niet tot het gewenste resultaat leidt dan is uitsluiting en daaropvolgende verkoop soms de enige resterende manier van handelen. Eén keer per jaar bespreken we met onze reo-manager de vooruitgang op de gevoerde engagements. Als er geen bereidheid of vermogen is om de transitie te maken naar een klimaatneutrale bedrijfsvoering dan kunnen we na andere escalatiemaatregelen besluiten het betreffende bedrijf op de uitsluitingslijst te plaatsen.
- Sommige bedrijfsactiviteiten passen niet bij een klimaatneutrale, circulaire economie. We erkennen dat fossiele brandstoffen nog een aantal jaren een belangrijke rol zullen spelen in de energievoorziening. De International Energy Agency (iea) heeft echter duidelijk gemaakt dat het voor het realiseren van de klimaatdoelstellingen van Parijs noodzakelijk is dat er geen nieuwe kolenmijnen en olievelden meer moeten worden ontwikkeld en de productie omlaag moet gaan. We sluiten daarom de meest CO2-intensieve sectoren binnen fossiele brandstoffen uit. Dit zijn
  - Teerzanden en
  - Thermische kolenBedrijven die 25% of meer van hun inkomsten uit deze activiteiten behalen worden uitgesloten behalve als zij duidelijke en realistische plannen uitvoeren voor een verantwoorde afbouw van deze activiteiten waardoor zij in overeenstemming met de klimaatdoelstellingen van Parijs kunnen komen. Voor deze beoordeling gebruiken we indicatoren van de Transition Pathway Initiative (TPI), het Climate Disclosure Project (CDP) en MSCI. Bedrijven die minder dan 25% van hun inkomsten uit deze activiteiten behalen hebben een grotere kans om de transitie te maken. Daarom zetten we hier vooralsnog in op engagement. Meer details over de klimaat- en andere uitsluitingen zijn te vinden in het uitsluitingsbeleid.
We volgen de ontwikkelingen en zullen zo nodig de eisen verder aanscherpen.

Engagement, voting en uitsluitingen worden consistent met elkaar en in samenhang toegepast. Door alle drie instrumenten te gebruiken en de samenwerking met anderen te zoeken versterken we onze invloed.

Transparantie en rapportage

Jaarlijks worden de klimaatrisico's en het klimaatbeleid in de Balans & Beleggingscommissie en in het Bestuur besproken. Hiervoor analyseren we de recente ontwikkelingen, staan stil bij de door ons

gefinancierde CO₂e-uitstoot en schatten de risico's en kansen voor verschillende opwarmingsscenario's (1,5°C, 2°C en 3°C).

Tussentijds is het monitoren van het klimaatbeleid belegd bij de werkgroep MVB, die ook mogelijke aanpassingen zal uitwerken. De werkgroep MVB bestaat uit een bestuurslid (expertbestuurder vermogensbeheer), de directeur Beleggingen, de strateeg Verantwoord Beleggen en een risk manager(toehoorder). Hierdoor is het klimaatbeleid op zowel bestuursniveau als ook uitvoeringsniveau verankerd en goed op elkaar afgestemd.

Vanaf het tweede kwartaal 2022 zetten we de stem- en engagementrapportage online waarin wordt beschreven wat de reo-manager Columbia Threadneedle namens ons heeft gedaan. Vanaf 2023 rapporteren we verschillende maatstaven over broeikasgasemissies en andere duurzaamheidskenmerken op de website.

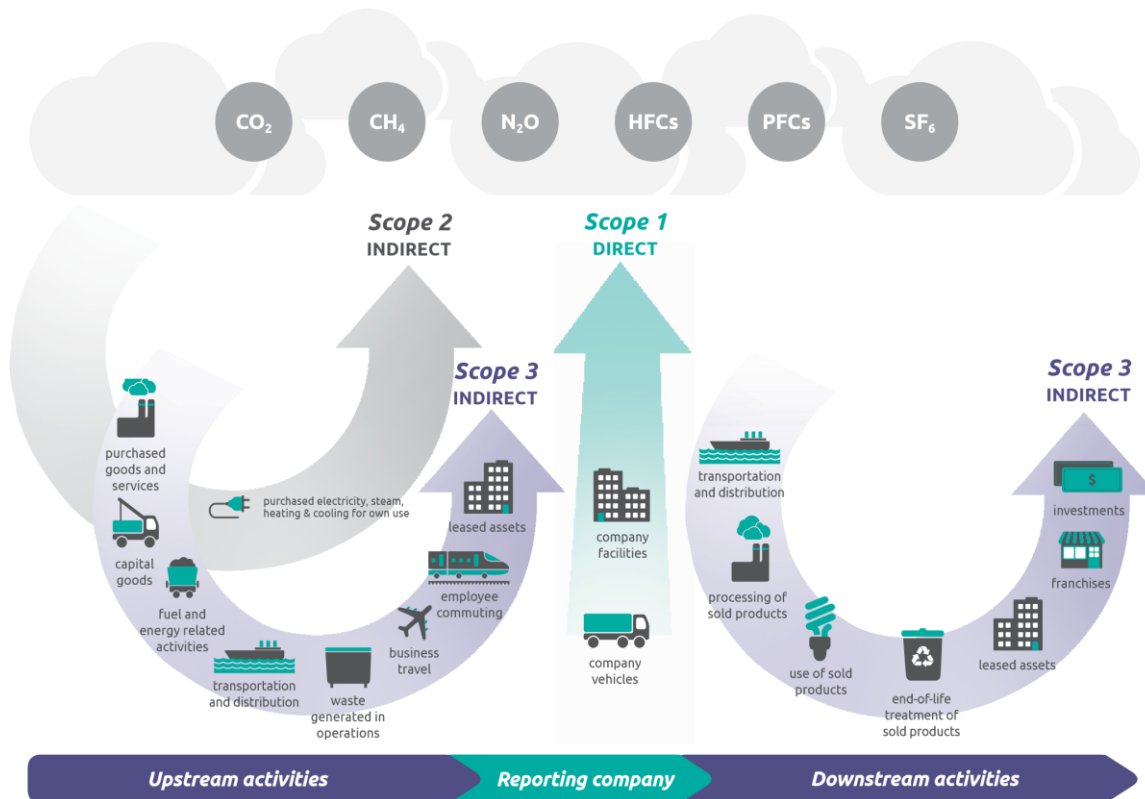
Bijlage: Definitie van scope 1, 2 en 3 emissies

Bij CO₂-emissies wordt onderscheid gemaakt tussen drie vormen van emissies. Het Greenhouse Gas Protocol (wereldwijd het meest gebruikte protocol om uitstoot van broeikasgassen te berekenen) noemt een drietal scopes⁴:

Scope 1: directe CO₂-uitstoot, veroorzaakt door eigen bronnen binnen de organisatie. Het betreft dan de uitstoot door eigen gebouw-, vervoer- en productiegerelateerde activiteiten. Denk hierbij aan eigen dieselgeneratoren en verwarmingsinstallaties, eigen (vracht)auto's of de toepassing van koelvloeistof in koelapparatuur en klimaatinstallaties.

Scope 2: deze omvat de indirecte uitstoot van CO₂ door opwekking van zelf gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte. De organisatie gebruikt deze energie intern, maar wekt deze niet intern op. Die opwekking vindt fysiek ergens anders plaats, bijvoorbeeld in een elektriciteitscentrale.

Scope 3: indirecte uitstoot van CO₂, veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten van een andere organisatie. Het betreft dan uitstoot door bronnen die niet in het bezit zijn van de eigen organisatie en waar ze ook geen directe invloed op kan uitoefenen. Bijvoorbeeld de uitstoot veroorzaakt door de productie of winning van ingekochte grondstoffen of materialen en uitbestede werkzaamheden zoals goederenvervoer. Ook de indirecte uitstoot als gevolg van zakelijk verkeer met privévoertuigen en zakelijk vliegverkeer en de uitstoot gemaakt door klanten door het gebruik van de geleverde producten hoort bij scope 3.

Figuur: Overzicht van de scopes en emissies van het BKG-protocol in de waardeketen. Bron: GHG-protocol

⁴ Beschrijvingen overgenomen van klimaatplein.nl met aanpassingen.